

Styreleders tale til årsmøtet i Geno 25. mars 2019

Jan Ole Mellby

Velkommen til Geno sitt årsmøte for 2019, både utsendinger og gjester.

Et år går fort og nok et aktivt år har vi lagt bak oss i Geno. I Geno står ikke tiden stille, det er stor aktivitet i organisasjonen, og samtidig stort fokus på næringa som helhet fra storsamfunnet.

Jeg står her i dag som en stolt styreleder for Geno, kjekt, for Geno og NRF-kua har bidratt til mange gode opplevelser sammen med dyktige eiere og ansatte. Mye handler om tillitt og det er viktig at vi klarer å beholde den framover.

For å begynne med det siste først. En reportasje i Morgenbladet fra Store Ree med bilder, er av pressen blitt kåret til årets vinner i klassen for Klima og miljø. Juryens begrunnelse: en serie bilder som viser at det går an å gjøre fortellende bilder om hva som helst så lenge man tenker utenfor boksen. En god løsning på en vanskelig visuell oppgave, som forteller en god og overraskende historie. Det er den grønne kua, altså NRF, hvor Geno blir fremheva for å ta klimautfordringene på alvor.

For ikke å snakke om da Geno ble tildelt taletid på NHOs sin årskonferanse med 1300 tilhørere i salen. Den første innlederen var Geno, presentert ved Hanna Storlien. Noe hun løste med bravur. Mange har sett det live og mange har sett innslaget i ettertid, og Hanna har blitt en ettertraktet foredragsholder. Må også gi honnør til vår administrerende som torde å satse på en våre sist ansatte til å utføre jobben. Seansen på NHOs sin årskonferanse har ført til en rekke positive innsalg i pressen om Geno og NRF. Og det i mange medier som vi vanligvis ikke kommer til i.

Selv fikk jeg anledning til å presentere Geno og NRF-kua sin fortreffelighet under Dyrsku'n i høst. Der vår Statsminister Erna Solberg sammen med Mat og Landbruksminister Bård Hoksrud besøkte vår stand. Der fortalte jeg om hvor avl satt i system over generasjoner gir fremgang for NRF på de fleste egenskaper. Vi diskuterte klima og metanutslipp, at NRF er en klimavinner og hvorfor. Det ble også tid til å si litt om vår internasjonale satsing. Samt fortelle at vi har god kommunikasjon med Departementet mm i forhold til eksport. Kanskje var noe av denne kunnskaps - delingen en av grunnene til at Statsministeren var tidlig på banen og sa at vi ikke skulle redusere kutallet i forbindelse med framlegget av statsbudsjettet i høst, hvor Miljødepartementet var i ferd med å foreslå å redusere kutallet for å redde klima.

Litt om fjoråret

I juni vedtok styret den nye strategiplanen etter at vi hadde brukt en del tid på strategi-prosessen. Strategien fikk navnet «Grønn horisont». I strategien ligger det inne en høy ambisjon om større investeringer i avlsarbeidet. Det skal muliggjøres gjennom å effektivisere drift, bli mer kundeorienterte med mindre svinn og fortsette den internasjonale veksten. Nytt er at vi også har tatt inn noen av FN sine bærekraftsmål i strategien. Vi har valgt ut tre av målene, der vi mener at det er realistisk at Geno kan levere viktige bidrag for at de skal nås. Dette gjelder bærekraftsmålene: Ingen sult, god helse og ansvarlig forbruk og produksjon. Vi ser for oss at vi også kan ta inn klima som et nytt mål snart.

I strategien legger vi stor vekt på å utvikle Geno i en retning der medlemmene og kundene settes i fokus. Å bruke nye verktøy for å gi kundene en best mulig brukeropplevelse, vil stå sentralt i Geno sitt arbeid de neste årene. Dette inkluderer at nye tiltak og prosjekter skal vurderes ut fra deres bidrag til økt medlemsnytte eller bedre kundeopplevelser.

Geno har ambisiøse målsetninger om å øke investeringene på FoU-siden. Vi håper å frigjøre ressurser til FoU gjennom mer effektiv drift og arbeidsprosesser, samt gjennom økt internasjonalt salg. En effektivisering mener vi er mulig gjennom investeringer i våre IT-systemer og at vi skal se på hvilke tiltak som kan gjøre driften av Genos sine produksjonsanlegg mer effektive. Først vil vi vurdere effektiviteten innenfor dagens anlegg. Det neste nivået er å vurdere om vi kan flytte den aktiviteten som i dag foregår framme på gården på Store Ree, bort til anlegget med seminastasjon der oksene er oppstallet. Det siste vil helt klart være mest effektivt, men vil kreve den største investeringen. Derfor er det tenkt i to etapper.

Det ser ut til at det går mot byggestart på Halsteingården i løpet av annet halvår 2019.

Noen tall fra drifta i 2018

Vi kommer ikke unna at fjoråret var særs utfordrende for en del av våre medlemmer når det gjelder været. Naturens enorme kraft viste seg virkelig fram. Etter en lang kald vinter, så vips ble det sommer. En sommer som vi aldri har opplevd maken til med høye temperaturer og svært lite nedbør. Vi hadde oppmerksomhet fra alle medier hele sommeren og høsten. Folk flest forstod

utfordringene som næringa stod i, og klimaets betydning for matproduksjon. Den verste tørkesommer noen sinne for noen, mens regnet bøttet ned i andre deler av landet. Ordet «fôrkrise» ble fjorårets navn, og denne vinteren er preget av at dyra har en litt annen førseddel enn vanlig. Samtidig viste fjoråret at vi bønder er gode til å hjelpe hverandre og var løsningsorienterte når utfordringene stod i kø. 2018 lærte oss om sårbarhet, beredskap, samhold, politisk vilje og avlingsskadeordninger. Det å snakke med hverandre er viktig når slike ekstraordinære værphenomener oppstår.

I Geno opplevde vi en stor nedgang i antall solgte doser første halvår. Når vi så på antall første inseminasjoner var den nedgangen vesentlig mindre. Det betydde bedre tilslag på inseminasjonen og mindre omløp, kort sagt bedre fruktbarhet. Det gjorde at syret fant det riktig å sette opp doseprisen med 10 kr for å balansere mot budsjett. Så ønsket Tine å heve forhåndstallet på kvotene, noe staten ble med på. Det førte til at antall inseminasjoner økte litt og da valgte vi i styret å sette doseprisen ned med 5 kr.

Totalt i Norge var sædsalget på 449.000 doser mot 460.000 året før. Av det igjen var 390.000 doser NRF. Vi opplevde stor nedgang på salget av SpermVital – doser ned 13.000 doser til 59.000 doser og det utgjorde 15% av salget. Salget av kjønnsseparerte doser omtrent på samme nivå, men andelen NRF-doser økte. Gjennomsnittlig sædpris ble på kr 245,- per dose.

Konsernresultatet for Geno SA konsern viser et resultat på 0.8 millioner etter skatt. Resultatet for Geno SA viser et overskudd på 6 millioner. Internasjonalt salg har økt med 5 millioner, dette skyldes økt inntjening per dose i alle markeder samt at salget til Kina er i gang igjen. Geno sitt regnskap er gjort opp under forutsetning av fortsatt drift.

Årets overskudd foreslås tillagt egenkapitalen.

Selskapets og konsernets egenkapital er for Geno SA 45 % og for Geno SA konsern 34 %.

Jeg må også nevne at vi har avsatt til tap på fordringer til våre medlemmer, og den er på 1,5 millioner.

Mer detaljer kommer med regnskapsgjennomgangen etterpå.

Fjoråret var preget av stor aktivitet og gjennomføring av flere større prosjekter, samt arbeid med den nye strategien. Derfor vil jeg på styrets vegne takke alle ansatte for jobben dere gjør for at vi som kunder/eiere skal være fornøyd.

Geno Global

Vi ser at Geno Global bidrar positivt i regnskapet. Her kan også nevnes at selskapet kjøpte varer og tjenester fra Geno på 14 millioner. Ny salgsrekord i fjor med 516.000 NRF-doser og totalt 554.000 doser solgt gjennom Geno Global. Dermed er salget ute større enn hjemme i antall doser. Samarbeidet med ABS fungerer bra og er viktig og gir vekst og måloppnåelse.

Ellers er Tyrkia, Ukraina og Kina viktige markeder for salg av NRF-genetikk og vi er avhengig av tett samarbeid med norske myndigheter i enkelte av disse markedene. Samtidig ser vi at økt salg krever større ressurser fremover.

Produksjon

2018 er første året med 3 forskjellige sædtyper produsert i egen regi, vi har konvensjonell sæd, SpermVital-sæd og nytt i fjor kjønnsseparert NRF-sæd kalt RedX™. Det viste seg at styret og administrasjon hadde lagt litt for ambisiøse mål om produksjonen av RedX™. Så lanseringa nasjonalt kom ikke før i november. Da hadde vi produsert nok for kunne gi stort sett hele landet tilbudet.

Når det gjelder produksjon av RedX™ så var nok styret og ledelsen litt for optimistiske i forhold til produksjonskapasitet. Her var det flere elementer som påvirket oss samtidig, så derfor har det tatt lengre tid enn forventet å komme opp på den produksjonen vi har i dag. Det er nå etablert en to-skiftsordning og styret bestemte å investere i to bord til slik at vi til sammen har 4 bord. Disse monteres nå med påfølgende opplæring og bemanning. Dette ikke minst for å kunne produsere for etterspørselen til Geno Global. På kort sikt er det også flyttet noen okser over til ABS i England for å produsere RedX™ til eksport. Nå bygges nødvendig kapasitet for full lansering også internasjonalt.

Også embryoproduksjonen er nå godt i gang. Geno har som mål hvert år å kjøpe opp mot 90 kviger til embryoproduksjon. De første innkjøpte kvigekalvene er nå solgt ut igjen som drektige kviger. Godt over 100 embryo er nå solgt og lagt inn og den første embryokalven er født. Foreløpig er ikke det nok veterinærer til at hele landet har dette tilbudet, men stadig nye områder blir inkludert.

Avlstoget

Geno har den siste tiden hatt fokus på avlstoget. Her håper vi flest mulig medlemmer blir med og ikke står igjen på perrongen. Vi sier dette er løsninger for fremtidens bonde.

Hva ligger det i avlstoget.? For det første er avlsarbeidet vårt fundamentert på bærekraft og mulighet for bedre avlsplanlegging i egen besetning ved at hodyra blir GS-testet (Geonomisk test). Dyra har da sikrere avlsverdier også på enkelt-egenskaper. Ved bruk av Geno avlsplan, kombinert med RedX™, kan du oppnå stor avlsmessig fremgang i egen besetning. I tillegg er det mulighet for å bruke embryo for å enda raskere oppnå topp genetikk i eget fjøs.

Avlsmålet

Fra tid til annen må vi justere avlsmålet. Det er viktig at vi følger med og utnytter stadig bedre metodikk både til å registrere og beregne. Avlsmålet bidrar til best mulig økonomisk resultat for bonden. Videre må avlsmålet gjenspeile bærekraftsegenskaper slik at vi i varetar helhetlig biologi, dyrevelferd og miljø og klima. Hovedpunktet i endringene ligger i økt trykk på jureksteriør og elementer som påvirker økonomien i melkeproduksjonen. Videre ser vi økt fokus på kombinasjonskua sine kvaliteter som vi i styret også ønsket å ivareta.

I juni i fjor gjennomførte vi den varslede nedskalering av avlsverdier. Det var stor forståelse blant våre medlemmer for den jobben og vi opplever nå en mer fornuftig skala.

Fra 1. januar i år har styret vedtatt lik pris på kr. 15.000,- for innkjøp av kalver til Geno det vil si både oksekalver og kvigekalver. Vi avvikler også etterbetalinga på kr. 1,- pr solgte dose i det norske markedet. Vi vil kompensere de som har levert oksekalv til Geno før den tid som ikke får mulighet til den etterbetalinga. Dette gjør vi for at flest mulig tar seg tid til å ta GS-test på de kalvene Geno ønsker en GS-test på.

Gledelig er at vi nå har passert 30 000 bestilte GS-tester blant eierne, og totalt er over 60 000 NRF-dyr nå GS-testet.

Klima og storfekjøtt

Noen ganger blir man litt oppgitt over at enkelte får lov til å sette agendaen for klima og at det er storfekjøttet som er synderen. Selv om vi i Geno mener at mye av denne kritikken baserer seg på feil grunnlag og manglende forståelse for biologiske kretsløp, mener styret det er riktig at vi arbeider for at avlen kan bli ett av mange viktige tiltak for at klimaavtrykket fra husdyrproduksjon og landbruk skal reduseres. Heldigvis er vi ikke alene i kampen for å motbevise den påstand, men det er blitt en trend, særlig blant unge at det skal være kjøttfrie mandager. Kan love dere at det ikke gjelder for denne forsamlingen i kveld.

Skal prøve å komme med noen faktaopplysninger først.

Parisavtalen fra 2015 forutsetter 40 % kutt

Men viktig: Utslippskutt og klimatilpassing «uten å sette matproduksjon i fare»

Jordbruket kommer inn under ikke kvotepliktig sektor, sammen med transport, bygg og avfall. Norsk landbruk står for ca. 8 % av Norges klimagassutslipp, til sammenligning er utslipp fra landbruk i verden for øvrig på 14.5 %

Regjeringen har i Granavollenplattformen sagt at Norges ikke kvotepliktige utslipp skal reduseres med 45 % sammenlignet med 2005.

Mye må gjøres og Regjeringen forhandler nå med Jordbruket gjennom faglaga for å finne løsninger. Utfordringen er at CO2 avgifter vurderes.

Avtalen skulle vært ferdig nå, men det forhandles fortsatt og jordbruket har kommet fram med over 30 tiltak, hvor avl inngår med fruktbarhet, dyrehelse, fôrutnytting og kombinert melk- og kjøttproduksjon.

På gårdsnivå blir klimasmart landbruk viktig.

Dette er noe av bakteppet.

Noen ganger blir man fristet til å si at det er ikke kua, og i alle fall ikke NRF kua, som er årsaken til utslippsøkningen. Metan går i et kretsløp på ca. 12 år, mens de fleste beregningskalkulatorene bruker maks 10 år som kriterier for kretsløp. Når metan brytes ned er det til CO2 og H2O (vann) altså som næring til

fotosyntesen og dermed i et kretsløp. Dette skulle absolutt vært med i utslippsbildet som et positivt bidrag.

Geno har et prosjekt med måling av metanutslipp fra kuer. Kan avl på metanutslipp bidra, er det positivt. De første sensorene er nå montert, og det viser seg at det er forskjell på kuene. Det er blitt meget stor oppmerksomhet rundt dette prosjektet.

Husdyr på beite er viktig i et klimaregnskap og tilsetningsstoffer i fôr er et annet flott tiltak. Får vi effekt av slike positive klimatiltak, blir det fort at vi har klimavennlige husdyr.

Det er også på sin plass å fortelle at norskprodusert storfekjøtt, som baserer seg på fotosyntesen som binder karbon, har et langt lavere klimaavtrykk enn alt importert storfekjøtt.

Videre er det også noen som hevder at husdyra våre spiser opp det vi som mennesker kunne spist. En rapport fra europeiske forskere for FAO, som er organisasjonen for ernæring og landbruk i FN, slår fast at 86 % av fôret ikke kan spises av mennesker. Dermed ville fôret fort blitt en miljøbelastning dersom ikke husdyra spiser det. Siden Norge er et grasland, vil nok en enda større del være mat for husdyra våre. Produktene fra husdyra kan vi mennesker lettere utnytte og har også større innhold av både karbohydrater og proteiner samt vitaminer mm.

Genos innspill til avtalepartene ad Jordbruksavtale

Her kan jeg også henvise til hjemmesiden vår, hvor hele uttalelsen ligger.

Likevel noen punkter:

- Vi ønsker at den generelle kostnadsveksten kan tas ut i markedet.
- Mer produksjon på norske ressurser
- Styrk kvaliteten- og lønnsomheten i produksjonen av grovfôr og øk tilskuddet til beiting.
- Styrk økonomien i kombinert melk- og storfekjøttproduksjonen, innføre et klimatilskudd der NRF er mordyret.

- Vri investeringsstøtte fra økt produksjon til tiltak for økt dyrevelferd og utvikling av små og mellomstore bruk. Det er innen denne gruppen det er flest båsfjøs.
- Vår tanke når det gjelder salg av kvote, er forslag om gjennomsnittbeskatning.
- Øke rammen til velferdsordningene
- Ønsker mer penger inn i potten ad semirutjamningsmidler.

Geno – Tyr avtale

Etter sist årsmøte har det skjedd en del i forhold til avtalen med Tyr. Geno valgte å si opp avtalen med Tyr, men vi sa vi at Tyr var velkomne til å forhandle om en ny avtale og at vi fortsatt ønsket å gjøre jobben med å produsere kjøttfedoser for Tyr. Det er 12 måneder oppsigelses tid og den tiden har vi brukt på drøftinger og forhandlinger og vi har kommet i mål om ny avtale.

Det har vært krevende forhandlinger, men for Geno har det vært et prinsipp at kostnaden skal belastes der den dannes. Det betyr at produksjonskostnadene pr. dose dekkes av Tyr i den nye avtalen.

Vi har også kommet til enighet om fordeling av markedsprisen på kjøttfedosene. Avtalen ble gjennomgått på styremøte tidligere i dag og hovedpunktene i avtalen ble vedtatt med ett par justering/formuleringer i tjenesteavtalen.

For å synliggjøre sterkere samarbeid er det avtalt minst 2-3 fellesmøter mellom Tyr og Geno hvor både ansatt- og valgt ledelse deltar. Geno har en klar målsetting om at vi nå ser fremover med det mål om å bidra til å gi storfebonden den beste genetikken som igjen gir best økonomi på gården.

Hva med veien videre

Innledningsvis nevnte jeg litt om stolthet. Det å ha opparbeidet seg tillitt og skape fremtidstro for vår næring er viktig. Derfor er det hyggelige nyheter når Verdens beste ost er norsk, Fanaosten fra Ostegården, produsert på melk fra NRF-kuer.

Eller sølvvinner-osten Kronblom fra Gurostølen med etiketten produsert på melk fra NRF.

Likeså når det er historien om kua, Dråple (sidet trønder og nordlandsfe), med bilde på veggen, som legger grunnlaget for ekstreme gode matopplevelser med basis i norske råvarer og nyvunnet Michelin - stjerne på restauranten Credo.

Dette og mye mer gir meg og Geno inspirasjon og ambisjon om å videreutvikle NRF som ei mellomstor ku med stor produksjonskapasitet på både melk og kjøtt. Avl skal gjøre NRF-kua mer funksjonell med et godt eksteriør, den skal være fôreffektiv og en klimavinner. Når dette kombineres med god fruktbarhet, vitale og livskraftige kalver, gir avlen i sum et viktig bidrag til mer bærekraftig samfunn og et bedre liv for bonden.

Derfor vil jeg til slutt si; «Kua mi jeg takker deg»

Med disse ord håper jeg på et aktivt og konstruktivt årsmøte,

Lykke til og takk for oppmerksomheten 😊